

Canllaw i sgwrsio â dioddefwyr a goroeswyr

Pecyn cymorth cyfathrebu ar
gyfer gweithio gyda goroeswyr
ar ymchwiliadau CSAE

**Child Sexual
Exploitation
Taskforce**

 NAPAC
The National Association for
People Abused in Childhood

I bwy mae'r canllaw hwn?

Mae'r canllaw hwn yn cyd-fynd â'r canllaw ymgysylltu â dioddefwyr a goroeswyr, ac mae'n ganllaw cyfeirio cyflym i swyddogion yr heddlu sy'n cyfathrebu â dioddefwyr neu oroeswyr ar unrhyw gam o ymchwiliad CSAE.

Mae tudalennau 11, 12, 13, ac 14 yn darparu cyngor wedi'i deilwra'n benodol i gefnogi dioddefwyr neu oroeswyr camdriniaeth yn ystod plentyndod.

Mae pob adran yn cynnig awgrymiadau iaith defnyddiol, fel y gallwch gyfathrebu'n glir a hyderus gyda phwy bynnag rydych chi'n ei gefnogi.

Egwyddorion craidd cymorth a chyfathrebu

Dylai'r egwyddorion hyn fod yn bresennol ym mhob ymwneud rhyngoch chi â dioddefwr neu oroeswr. Maen nhw'n gwbl hanfodol ac fe fyddan nhw'n eich helpu i feithrin perthnasoedd priodol a chynhyrchiol, gan eich diogelwch chi a'r goroeswr.

Credu, o'r cychwyn cyntaf

I lawer o oroeswyr, mae teimlo bod yr heddlu yn eu credu yr un mor bwysig â chanlyniad cyfiawnder troseddol ffurfiol. Os gallwch chi gyfleu eich bod chi'ch credu ynddyn nhw mewn ffordd addas, llawn empathi, mae hynny'n ganlyniad hynod gadarnhaol ynddo'i hun.

Cynnig gwybodaeth a dewis

Fel dioddefwyr neu oroeswyr camdriniaeth yn ystod plentyndod, cafodd eu dewis a'u galluedd eu dwyn oddi arny'n nhw.

Gallwch eu helpu i adennill rhywfaint o'r galluedd hwnnw a gwneud dewisiadau grymus, gwybodw'r wrth symud ymlaen drwy'r ymchwiliad.

Meithrin ymddiriedaeth trwy fod yn dryloyw

Mae ymddiriedaeth a thryloywder yn rhan annatod o feithrin perthynas briodol sy'n blaenoriaethu'r canlyniadau y mae dioddefwyr a goroeswyr am eu cyflawni. Bydd dangos empathi a bod yn onest ac yn gyson yn eich gweithredoedd a'ch cyfathrebu yn helpu'r dioddefwr neu'r goroeswr i deimlo'n fwy diogel a chreu'r amodau cywir ar gyfer ymddiriedaeth.

Sicrhau hygyrchedd

Yn achos gweithwyr proffesiynol sy'n gweithio ym maes cyfiawnder, ystyr hygyrchedd yw, a all dioddefwyr a goroeswyr gymryd rhan ystyrlon mewn prosesau sy'n effeithio'n uniongyrchol ar y canlyniadau o'u dewis ac ar eu mynediad at gyfiawnder.

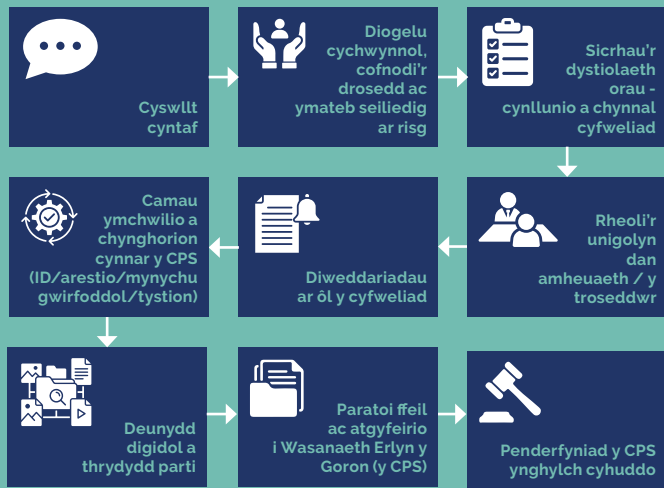
Mae dioddefwyr a goroeswyr yn dod ag ystod eang o brofiadau ac anghenion. Gallai'r rhain gynnwys anabledd corfforol, salwch cronig, sensitifrwydd synhwyraidd, niwrowahaniaeth, ystyriaethau ynghylch llythrennedd neu wahaniaethau iaith.

Pan fydd ystyriaethau hygyrchedd wedi'u cynnwys o'r dechrau'n deg, bydd ymgysylltu'n bosib ac nid yn amodol. Bydd hefyd yn cryfhau ymddiriedaeth ac yn ategu dilysrwydd prosesau sefydliadol.

Dylai sgysiau am fynediad ddechrau'n gynnar a chael eu fframio fel ymarfer proffesiynol arferol yn hytrach na chais arbennig.

Cyswllt – y naw cam

Yn seiliedig ar ymgynghori â chydweithwyr o bob rhan o'r maes plismona, mae'r llyfryn hwn yn awgrymu sgysiau cychwynnol sy'n gysylltiedig â'r naw cam cyswllt â dioddefwr/goroeswr, a nodir isod.

Y cyswllt cyntaf

Yr ymwneud cychwynnol rhwng yr heddlu a'r dioddefwr neu'r goroeswr.

"Diolch am ymddiried ynof i gyda hyn, dydych chi ddim ar eich pen eich hun. Dwi yma i helpu ac i wrando arnoch chi. Chi sy'n rheoli'r hyn rydych chi'n ei rannu heddiw, a gallwn drafod pethau yn eich amser chi, a chymryd seibiant fel sydd angen. Ydy hynny'n swinio'n iawn i chi?"

"Diolch am ddweud hyn wrtha i, dwi'n gwybod nad oedd yn beth hawdd i'w wneud. Dwi yma i wrando arnoch chi ac i'ch cefnogi chi, felly cofiwch ddweud os byddwch chi angen rhywbeth neu eisiau seibiant."

Diogelu cychwynnol, cofnodi'r drosedd ac ymateb seiliedig ar risg

Asesu risgiau uniongyrchol i'r dioddefwr neu eraill, cofnodi'r drosedd a gweithredu mesurau i ddiogelu'r dioddefwr neu oroeswr.

"Dwi'n mynd i ofyn rhai cwestiynau i wneud yn siŵr eich bod chi'n ddiogel ac yn deall pa gymorth allai fod o help ar hyn o bryd. Efallai y bydd rhai o'r cwestiynau hyn yn teimlo'n bersonol - cofiwch ddweud pe bai'n well gennych chi beidio ag ateb am rywbeth eto.

"Fe fydda i'n esbonio pam dwi'n gofyn, ac fe wnawn ni gymryd pethau'n araf. Dwi'n deall bod hyn yn llawer i'w brosesu, felly os ydych chi angen seibiant, neu am i mi esbonio unrhyw beth eto, dim ond gofyn sydd raid."

Handover of case to a specialist officer or another force

Trosglwyddo'r achos i dîm ymchwilio neu unigolyn gwahanol.

"Dwi angen rhoi gwybod i chi, oherwydd lle digwyddodd hyn, bod angen i heddlu arall fynd i'r afael â'r achos hwn. Dwi'n deall y gallai hynny deimlo'n annifyr, yn enwedig ar ôl dechrau siarad am yr hyn sydd wedi digwydd".

"Fe wna i esbonio beth mae hyn yn ei olygu, beth fydd yn digwydd nesaf, a phwy fydd mewn cysylltiad. Fe fyddwn ni'n gwneud hyn mor glir a gofalus â phosib, ac mae croeso i chi ofyn cwestiynau unrhyw bryd. Os byddwch chi angen i mi oedi neu fynd dros unrhyw beth eto, cofiwch ddweud."

Sicrhau'r dystiolaeth orau – cynllunio a chynnal cyfweiliad

Cynllunio a chynnal cyfweiliad i sicrhau'r dystiolaeth orau (ABE) a chael cofnod y dioddefwr neu'r goroeswr mewn ffordd sy'n ystyriol o drawma ac sy'n cydymffurfio â'r gyfraith.

"Ydych chi'n teimlo bod gennych chi bopeth sydd ei angen arnoch i dddechrau'r datganiad ffurfiol? Mae'n iawn os nad ydych chi'n cofio popeth, neu os yw pethau'n teimlo'n niwlog, mae hynny'n gyffredin iawn ar ôl trawma".

"Does dim ffordd 'gywir' o wneud hyn, dim ond dweud beth ddigwyddodd yn eich geiriau eich hun ac i'r graddau rydych chi'n teimlo'n gyfforddus yn gwneud hynny. Gallwn ni oedi ar unrhyw adeg a chymryd seibiant neu adolygu hyn gyda'n gilydd, a dwi yma os oes angen unrhyw beth arnoch chi."

Rheoli'r unigolyn dan amheuaeth/y troseddwr

Adnabod, asesu a rheoli unigolyn sydd dan amheuaeth.

"Mae angen i ni gymryd rhai camau penodol i fwrw ymlaen â'r ymchwiliad. Fe allan nhw gymryd amser, ac fe alla i roi cymaint neu cyn lleied o ddiweddariadau ag y mynnoch chi".

"Allwn ni ddim rhagweld sut fydd pethau'n datblygu na beth fydd y canlyniad ar hyn o bryd, ond mae'r hyn rydych chi wedi'i ddweud wrthym ni'n bwysig ac fe fydd yn cael ei gymryd o ddiatri. Does dim o hyn yn adlewyrchiad o a ydych chi'n cael eich credu ai peidio."

Diweddariadau ar ôl y cyfweiliad

Cyfathrebu parhaus â'r dioddefwr neu'r goroeswr yn dilyn cyfweiliad i sicrhau'r dystiolaeth orau.

"Rhwyng y diweddariadau, fe fydd gwaith yr ymchwiliad yn mynd yn ei flaen. Fe fydda i'n parhau mewn cysylltiad â chi ac yn rhoi gwybod pan fydd unrhyw ddatblygiadau. Os ydych chi'n teimlo'n ansicr neu angen sgwrs, mae croeso i chi gysylltu â mi/xxxx ac fe fydda i'n/fe fyddan nhw'n hapus i fynd drwy unrhyw beth gyda chi."

Camau ymchwilio a chynghorion cynnar Gwasanaeth Erlyn y Goron (y CPS)

Hynt gweithgareddau ymchwilio, casglu tystiolaeth ac arestio neu gyfweiliadau gwirfoddol.

"Mae angen cymryd rhai camau nawr i ymchwilio ymhellach. Mae'r camau hyn yn cymryd amser. Allwn ni ddim rhagweld y canlyniad, ond mae'r hyn rydych chi wedi'i ddweud wrthym yn bwysig ac wedi cael ei gymryd o ddiatri. Oes gennych chi unrhyw gwestiynau ar hyn o bryd?"

Ceisiadau am ddeunydd digidol a thrydydd parti

Casglu ac adolygu tystiolaeth ddigidol a chofnodion trydydd parti perthnasol fel cofnodion gofal cymdeithasol, meddygol, addysg neu gwnsela.

"Mae angen i ni adolygu rhai cofnodion personol a gwybodaeth ddigidol fel rhan o'r ymchwiliad. Fe alla i ddeall fod hyn yn teimlo fel petaen ni'n busnesu'n ormodol. Fe fydda i'n esbonio beth yn union rydyn ni'n gofyn amdano a pham, ac fe fydda i ddim ond yn gofyn yr hyn sy'n gwbl angenrheidiol. Fe wna i fy ngorau glas i ateb unrhyw gwestiynau - hoffech chi ofyn unrhyw beth nawr?"

"Dwi'n gwybod y gall hyn deimlo'n hynod fusneslyd, ond dim ond am yr hyn sy'n angenrheidiol rydyn ni'n gofyn, er mwyn helpu i gryfhau'r achos. Dydyn ni ddim yn ymchwilio i chi nac yn gwneud hyn i'ch dal chi allan."

Paratoi ffeil ac atgyfeirio i'r CPS

Paratoi ffeil achos o dystiolaeth a chyflwyno i Wasanaeth Ertlyn y Goron (y CPS).

"Rydyn ni nawr yn paratoi'r wybodaeth er mwyn i'r CPS adolygu'r achos. Ydych chi eisiau i mi esbonio unrhyw beth? Neu hoffech chi ychwanegu unrhyw beth arall? Os byddwch chi'n cofio unrhyw beth nes ymlaen, gallwch roi gwybod i ni. Weithiau, fe fydd pethau'n dod yn dod yn ôl i ni nes ymlaen."

"Fe fyddwn ni'n trosglwyddo'r achos i'r CPS ar (dyddiad). Cofiwch 'mod i'n dal yma i chi os ydych chi angen unrhyw beth, neu os oes gennych chi unrhyw gwestiynau. Mae'n gwbl normal teimlo'n bryderus - os ydych chi angen rhagor o wybodaeth neu gymorth ychwanegol, cofiwch ofyn."

Penderfyniad y CPS ynghylch cyhuddo

Os bydd cyhuddiad:

"Mae penderfyniad wedi'i wneud i symud ymlaen gyda chyhuddiadau. Dwi'n gwybod y gall hyn achosi cymysgedd o deimladau. Oes angen unrhyw beth arnoch chi ar hyn o bryd?"

Fe fyddwn ni'n esbonio beth sy'n digwydd nesaf ac yn gwneud yn siŵr bod gennych chi'r cymorth cywir wrth i bethau symud yn eu blaen."

Os na fydd cyhuddiad:

"Mae'n flin gen i ddweud nad yw'r CPS wedi cyflwyno cyhuddiad. Fe hoffwn i egluro bod hyn wedi digwydd ar sail y trothwyon cyfreithiol a'r gofynion o ran tystiolaeth - dydy e'n ddim byd i'w wneud â pheidio â'ch credu chi. Cafodd yr hyn rannoch chi ei gymryd o ddifri. Mae cymorth ar gael o hyd, ac fe allwn ni eich helpu i gael y cymorth hwnnw."

"Yn gyntaf, hoffwn ddweud diolch am fod mor ddewr yn dod ymlaen a chefnogi'r ymchwiliad hwn. Mae'n flin gen i ddweud nad yw'r CPS wedi cyflwyno cyhuddiad. Mae'r penderfyniad i beidio â chyhuddo yn ymwneud â throthwyon cyfreithiol a gofynion o ran tystiolaeth, dydy e'n ddim byd i'w wneud â pheidio â'ch credu chi. Mae cymorth ar gael o hyd os oes angen. Oes unrhyw beth alla i ei wneud i chi nawr?"

"Dwi'n gwybod bod hyn, mae'n siŵr, yn ergyd i chi, ac yn newyddion siomedig, ond dydy'r CPS ddim wedi cyflwyno cyhuddiad. Cafodd yr hyn a rannoch chi ei gymryd o ddifri, ond yn anffodus, chafodd y trothwyon cyfreithiol ac o ran tystiolaeth sy'n ofynnol i gyhuddo rhywun mo'u bodloni. Cofiwch nad yw hyn yn golygu nad ydyn ni'n eich credu chi. Oes unrhyw beth alla i ei wneud neu ei esbonio i chi nawr? Neu, os hoffech chi, fe allen ni drefnu dyddiad i fynd dros bethau yn y dyddiau a'r wythnosau nesaf."

Datgysylltu o'r broses gyfiawnder

Mae'r dioddefwr neu'r goroeswr wedi penderfynu nad yw am barhau i gefnogi'r ymchwiliad mwyach.

"Dwi'n deall y gall fod yn anodd siarad am yr hyn a ddigwyddodd i chi fel plentyn a bod y broses hon yn heriol hefyd. Dwi'n parchu'n llwyr eich penderfyniad i beidio â pharhau i gefnogi'r ymchwiliad, ond roeddwn i eisïau i chi wybod hyn - os byddwch chi'n newid eich meddwl yn y dyfodol, neu'n meddwl am rywbeth arall yr hoffech i ni ei wybod, rydyn ni yma i chi."

"Diolch am eich dewrder yn datgelu'r hyn a ddigwyddodd. Dwi'n deall eich penderfyniad i beidio â pharhau ond roeddwn i hefyd eisïau dweud, os bydd unrhyw beth yn newid yn y dyfodol, rydyn ni yma os oes angen, a gallwch estyn allan atom."

"Rydych chi wedi dangos cymaint o gryfder wrth ddod ymlaen - gobeithio eich bod wedi teimlo bod eraill yn credu ynoch chi ac yn eich cefnogi. Dwi'n parchu eich penderfyniad i beidio â pharhau. Os bydd unrhyw beth yn newid yn y dyfodol, mae croeso i chi gysylltu â ni. Rydyn ni yma i chi."

"Dwi'n parchu'n llwyr eich penderfyniad i beidio â pharhau, a dwi'n gwybod bod yr holl broses yn gallu bod yn anodd a heriol. Fe fydda i'n esbonio beth sy'n digwydd nesaf gyda'r achos yn fyr, a gallwn gytuno a hoffech i ni gysylltu â chi ac os felly, sut - os ydy hynny'n iawn gyda chi?"

Beth yw'r gwahaniaethau allweddol wrth gefnogi dioddefwr neu oroeswr sy'n blentyn?

Os mai plentyn yw'r dioddefwr neu'r goroeswr mewn achos, mae yna ystyriaethau ychwanegol, hyd yn oed os yw'r broses ymchwilio yn debyg i ymchwiliadau diweddar ac ymchwiliadau ddim mor ddiweddar.

Mae'r adran hon yn tynnu sylw at y gwahaniaethau hyn a beth i'w ystyried wrth gefnogi plentyn fel dioddefwr neu oroeswr neu dyst. Gellir a dylid defnyddio'r adran hon law yn llaw â'r canllaw iaith briodol, sy'n rhoi cyngor manwl ar sicrhau na ddefnyddir iaith sy'n beio'r dioddefwr wrth gyfathrebu â dioddefwyr a goroeswyr camdriniaeth a chamfanteisio rhywiol yn ystod plentyndod (CSAE).

Mae hefyd i'w ddefnyddio yn ychwanegol at ganllawiau'r Coleg Plismona ar ymchwilio i gamdriniaeth plant a diogelu plant. Yn ddefnyddol, bydd gan swyddogion neu staff sy'n cefnogi dioddefwyr neu oroeswyr camdriniaeth a chamfanteisio yn ystod plentyndod, achrediad SCAIDP.

Egwyddorion cyfathrebu cyffredinol

- Cofiwch siarad yn uniongyrchol â'r plentyn, yn ogystal â'r rhai sy'n rhoi gofal/rhieni.
- Cofiwch wirio dealltwriaeth dro ar ôl tro ac mewn ffyrdd gwahanol.
- Gofalwch fod eich cyfathrebu wedi'i deilwra i ystyried oedran, anghenion niwroamrywiol a sensitifrwydd diwylliannol.
- Defnyddiwch y person cywir ar gyfer cyfathrebu, a fydd wedi'i ddewis gan y plentyn lle bo'n bosib ac yn briodol. Gall y person yma fod yn eiriolwr neu'n bartner asiantaeth diogelu.
- Defnyddiwch y math cywir o gyswllt - efallai y byddai'n well gan bobl ifanc gysylltu trwy neges destun yn hytrach na galwad ffôn, er enghraifft. Cofiwch ofyn a rhoi dewisiadau lle bo'n bosib.
- Cofiwch fynd i'r afael â rhagfarn ddiarwybod, er enghraifft, gall blaenoriaethu neu roi gormod o bwyslais ar naratif rhiant gymylu'r hyn y mae plentyn yn ceisio ei gyfleu.
- Byddwch yn ymwybodol o duedd i drin plant fel oedolion (oedolyneiddo) neu o'u trin yn blentynnaidd (plentyneiddio).

Mae oedolyneiddio yn effeithio'n anghymesur ar fechgyn a merched ifanc du, ac mae plentyneiddio yn arbennig o gyffredin yn achos pobl ifanc ag anableddau.

- Dylech gydnabod ymatebion trawma fel rhywbeth arferol a dealladwy.
- Dylech ddeall pwysigrwydd y cysylltiadau bach, a'r gwahaniaeth cadarnhaol y gall arwyddion bach o garedigrwydd ei wneud.
- Byddwch yn ymwybodol o ymddygiadau di-eiriau sy'n awgrymu beth yw sefyllfa'r plentyn. Mae rhai enghreifftiau yn cynnwys ymddygiad rhywiol, bod yn swmlyd iawn neu'n dawel iawn, yn ogystal â'r iaith maen nhw'n ei defnyddio (er enghraifft, os ydyn nhw'n defnyddio rhegfeydd neu derm slang ar gyfer rhannau o'r corff).

Gwaith amlasiantaeth, trafodaethau strategaeth Adran 47 a phenderfyniadau diogelu

Mae'r heddlu, y gwasanaethau plant, iechyd a phartneriaid diogelu eraill yn cydweithio i asesu risg, rhannu gwybodaeth a phenderfynu sut orau i amddiffyn y plentyn.

"Dwi'n deall y gallai hyn deimlo'n ddryslyd neu'n rhwystredig. Fy rôl i yw helpu i'ch cadw chi'n ddiogel, ac mae hynny'n golygu efallai y bydd angen i mi rannu gwybodaeth a siarad â'ch rhieni neu weithwyr proffesiynol eraill fel rhan o'r broses hon. Fe fydda i'n eich diweddarw bob cam o'r ffordd. Os oes gennych chi unrhyw gwestiynau, neu os oes unrhyw beth y galla i ei wneud fel bod pethau'n haws, rhowch wybod i mi. Fe fydda i'n cysylltu â chi'n nes ymlaen heddiw/ar ôl y trafodaethau hyn, felly bydd gennych chi gyfle arall i siarad."

Presenoldeb SARC

Mae staff plismona yn hebrwng y plentyn i Ganolfan Atgyfeirio Ymosodiadau Rhywiol ar gyfer gofal meddygol, cymorth arbenigol ac archwiliad fforensig.

"Os ydy hynny'n iawn gen ti, fe hoffem ni fynd â ti i weld doctor sydd wedi'i hyfforddi'n arbennig i ofalu am blant a gwneud yn siŵr dy fod ti'n iawn. Mae'n gweithio yn lleoliad, enw'r ysbty neu'r ganolfan, a'r dref]. Fe fydda i mewn ystafell aros drwy'r amser, ac fe wna i gwrdd â ti wedyn i sôn am yr hyn fydd yn digwydd nesaf. Wyt ti eisiau rhywun arall i fod yno gyda ti?"

"Dwi'n deall y gallet ti fod yn teimlo'n nerfus am hyn - mae hynny'n gwbl normal. Mae'r doctor yma i helpu a gwneud yn siŵr dy fod ti'n iawn, a dy fod ti'n gallu cael unrhyw feddyginiaeth sydd ei hangen arnat ti. Sut wyt ti'n teimlo?"

"Os wyt ti'n barod, rydyn ni am fynd i ganolfan lle bydd doctor yn helpu i wneud yn siŵr dy fod ti'n iawn. Dwyt ti ddim mewn unrhyw drwbl, a bydd y doctor yn esbonio popeth, cam wrth gam. Oes gen ti rywun rwyf ti'n gallu ymddiried ynddo neu ynddi, i fod yno gyda ti?"

Fe fydda i mewn ystafell aros ac yn cwrdd â ti wedyn. Fe all di ofyn unrhyw beth i mi, ac os nad ydw i'n gwybod yr ateb, fe allwn ni ofyn i'r doctor gyda'n gilydd."

Pam mae hyn yn bwysig

Cyfathrebu effeithiol yw un o'r adnoddau ymchwilio pwysicaf sydd ar gael i staff plismona sy'n gweithio ar ymchwiliadau CSAE.

Gall y ffordd y mae pobl yn siarad â dioddefwyr a goroeswyr, yn rhoi diweddariadau iddyn nhw ac yn eu cefnogi gydol y broses, effeithio'n sylweddol ar eu hymddiriedaeth, eu hymgysylltiad a'u hyder yn yr ymchwiliad. Gall newidiadau bach o ran iaith, cysondeb ac ymagwedd wneud y byd o wahaniaeth i les goroeswyr a chanlyniadau'r ymchwiliad.

Trwy ddefnyddio'r canllaw hwn, gall swyddogion gyflwyno gofal a chysondeb lle mae ganddyn nhw ddylanwad, a helpu i leihau trawma, gwella ymgysylltiad, cryfhau ymddiriedaeth, a chreu profiad mwy cadarnhaol i ddioddefwyr a goroeswyr sy'n llywio'u ffordd drwy'r system cyfiawnder troseddol.

Oherwydd mae profiad goroeswyr o'r broses yn llawn mor bwysig â'r canlyniad ei hun.

